

ΑΡΧΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

Κεφάλαιο 2^ο: Η Ζήτηση των Αγαθών

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΝΙΚΟΣ Χ. ΤΖΟΥΜΑΚΑΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ

- Οι τιμές των αγαθών προσδιορίζονται στην αγορά από την αλληλεπίδραση της ζήτησης και της προσφοράς.
- **Χρησιμότητα:** είναι η ικανοποίηση που απολαμβάνει το άτομο από την κατανάλωση αγαθών σε μια χρονική στιγμή.
- Η ζήτηση προκύπτει από τον καταναλωτή μέσω μιας διαδικασίας που λέγεται **μεγιστοποίηση χρησιμότητας**. Αυτή η διαδικασία περιορίζεται από δύο παράγοντες. Το εισόδημα των καταναλωτών και τις τιμές των αγαθών.
- Ο καταναλωτής που ακολουθεί αυτή την διαδικασία λέγεται **ορθολογικός καταναλωτής**. Μόλις ολοκληρωθεί αυτή η διαδικασία λέμε ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε **ισορροπία**.
- **Νόμος της ζήτησης:** λέει ότι όταν η τιμή ενός αγαθού μειώνεται, αυξάνεται η ζητούμενη ποσότητα και όταν η τιμή ενός αγαθού αυξάνεται, μειώνεται η ζητούμενη ποσότητα. (ceteris paribus = με όλους τους άλλους παράγοντες σταθερούς)
- **Καμπύλη ζήτησης:** είναι η καμπύλη που μας δείχνει τις τιμές και τις ζητούμενες ποσότητες ενός αγαθού από τον καταναλωτή. Η καμπύλη ζήτησης έχει αρνητική κλίση εξαιτίας του νόμου της ζήτησης
- **Αγοραία Καμπύλη ζήτησης:** είναι η καμπύλη που μας δείχνει τις τιμές και τις ζητούμενες ποσότητες ενός αγαθού από πολλούς καταναλωτές
- **Συνάρτηση ζήτησης:** είναι η μαθηματική σχέση ανάμεσα στην τιμή και την ζητούμενη ποσότητα. Η μορφή της είναι: $Q_D=f(P)$ όπου Q_D : ζητούμενη ποσότητα και P : τιμή του προϊόντος.

Είδη συναρτήσεων ζήτησης

- **γραμμική συνάρτηση ζήτησης:** έχει τον τύπο $Q_D = \alpha + \beta P$ με $\alpha > 0$, $\beta < 0$ (λόγω του νόμου της ζήτησης), $P > 0$ και $Q_D > 0$ π.χ. $Q_D = 200 - 4P$ όπου $\alpha = 200$ και $\beta = -4$
- **ισοσκελής υπερβολή :** έχει τύπο $Q_D = A/P$ με $A > 0$ και σταθερό.
Χαρακτηριστικό της ισοσκελούς υπερβολής: η συνολική δαπάνη των καταναλωτών για το αγαθό είναι σταθερή και ίση με A γιατί $Q_D \cdot P = A$.

- Όταν η τιμή του αγαθού μεταβάλλεται τότε μεταβάλλεται η ζητούμενη ποσότητα (*ceteris paribus*)
- Όταν οποιοσδήποτε άλλος παράγοντας μεταβάλλεται τότε μεταβάλλεται η ζήτηση (μετατοπίζεται όλη η καμπύλη ζήτησης)
- Όταν η ζήτηση αυξάνεται η καμπύλη ζήτησης μετατοπίζεται προς τα δεξιά, ενώ όταν η ζήτηση μειώνεται η καμπύλη ζήτησης μετατοπίζεται προς τα αριστερά.

Προσδιοριστικοί παράγοντες ζήτησης

- **Εισόδημα των καταναλωτών (Y)**

$Y \uparrow \Rightarrow D \uparrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα δεξιά (μεταβολή προς την ίδια κατεύθυνση) και το αγαθό λέγεται **κανονικό** ($\Sigma \Delta \uparrow$)

$Y \uparrow \Rightarrow D \downarrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα αριστερά (μεταβολή προς την αντίθετη κατεύθυνση) και το αγαθό λέγεται **κατώτερο** ($\Sigma \Delta \downarrow$)

- **Οι τιμές των άλλων αγαθών**

Έστω ότι έχουμε δύο αγαθά X και Z

$P_x \uparrow \Rightarrow D_z \uparrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα δεξιά (μεταβολή προς την ίδια κατεύθυνση) ($\Sigma \Delta \uparrow$)

$P_x \downarrow \Rightarrow D_z \downarrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα αριστερά (μεταβολή προς την ίδια κατεύθυνση) ($\Sigma \Delta \downarrow$)

Όταν η ζήτηση ενός αγαθού μεταβάλλεται προς την ίδια κατεύθυνση με την τιμή ενός άλλου αγαθού τότε τα αγαθά λέγονται **υποκατάστατα**.

$P_x \uparrow \Rightarrow D_z \downarrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα αριστερά (μεταβολή προς την αντίθετη κατεύθυνση) ($\Sigma \Delta \downarrow$)

$P_x \downarrow \Rightarrow D_z \uparrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα δεξιά (μεταβολή προς την αντίθετη κατεύθυνση) ($\Sigma \Delta \uparrow$)

Όταν η ζήτηση ενός αγαθού μεταβάλλεται προς την αντίθετη κατεύθυνση με την τιμή ενός άλλου αγαθού τότε τα αγαθά λέγονται **συμπληρωματικά**.

- **Προτιμήσεις των καταναλωτών**

Προτιμήσεις $\uparrow \Rightarrow D_z \uparrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα δεξιά ($\Sigma \Delta \uparrow$)

Προτιμήσεις $\downarrow \Rightarrow D_z \downarrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα αριστερά ($\Sigma \Delta \downarrow$)

- **Προσδοκίες και προβλέψεις των καταναλωτών για την μελλοντική εξέλιξη των τιμών και του εισοδήματος**

Προσδοκία \uparrow τιμών $\Rightarrow D_z \uparrow \Rightarrow$ η ζήτηση «σήμερα» του αγαθού μετατοπίζεται προς τα δεξιά ($\Sigma \Delta \uparrow$)

Προσδοκία \downarrow τιμών $\Rightarrow D_z \downarrow \Rightarrow$ η ζήτηση «σήμερα» του αγαθού μετατοπίζεται προς τα αριστερά ($\Sigma \Delta \downarrow$)

Προσδοκία \uparrow εισοδήματος $\Rightarrow D_z \uparrow \Rightarrow$ η ζήτηση «σήμερα» του αγαθού μετατοπίζεται προς τα δεξιά αν το αγαθό είναι **κανονικό**. ($\Sigma \Delta \uparrow$)

Προσδοκία \uparrow εισοδήματος $\Rightarrow D_z \downarrow \Rightarrow$ η ζήτηση «σήμερα» του αγαθού μετατοπίζεται προς τα αριστερά αν το αγαθό είναι **κατώτερο**. ($\Sigma \Delta \downarrow$)

- **Αριθμός των καταναλωτών (για αγοραία ζήτηση μόνο)**

$N \uparrow \Rightarrow D_z \uparrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα δεξιά ($\Sigma \Delta \uparrow$)

$N \downarrow \Rightarrow D_z \downarrow \Rightarrow$ η ζήτηση μετατοπίζεται προς τα αριστερά ($\Sigma \Delta \downarrow$)

- Όταν η τιμή του αγαθού μεταβάλλεται τότε μεταβάλλεται η ζητούμενη ποσότητα (*ceteris paribus*) => έχουμε μετακίνηση **πάνω στην ίδια την καμπύλη**
- Όταν οποιοσδήποτε άλλος παράγοντας μεταβάλλεται τότε μεταβάλλεται η ζήτηση (**μετατοπίζεται όλη η καμπύλη ζήτησης**)
- Όταν έχουμε ταυτόχρονη μεταβολή της τιμής και κάποιου παράγοντα δεν ξέρουμε το τελικό αποτέλεσμα στην ζητούμενη ποσότητα, γιατί έχουμε και μετακίνηση στην καμπύλη και μετατόπιση της καμπύλης. Τα πάντα εξαρτώνται από το μέγεθος των μεταβολών

• **Ελαστικότητα ζήτησης:** είναι ο λόγος της ποσοστιαίας μεταβολής της ζητούμενης ποσότητας προς την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής και εκφράζει τον βαθμό αντίδρασης των καταναλωτών στις μεταβολές της τιμής.

• **Τύπος ελαστικότητας ζήτησης (ελαστικότητα σημείου (P_1, Q_1)):** $E_D = \% \text{μεταβολή } Q / \% \text{μεταβολή } P = \% \Delta Q / \% \Delta P = (\Delta Q / Q_1) * 100 / (\Delta P / P_1) * 100 \Rightarrow E_D = (\Delta Q / \Delta P) * P_1 / Q_1$

• **Επεξήγηση Ελαστικότητας ζήτησης:** Έστω η ελαστικότητα ζήτησης είναι ίση με -2,7 (καθαρός αριθμός) αυτό σημαίνει ότι αν αυξηθεί η τιμή κατά 1% η ζητούμενη ποσότητα θα μειωθεί κατά 2,7%.

• Το πρόσημο της ελαστικότητας ζήτησης ως προς την τιμή είναι πάντα αρνητικό λόγω του νόμου της ζήτησης.

• Η τιμή της ελαστικότητας είναι διαφορετική και μεταξύ διαφόρων αγαθών αλλά και σε όλο το μήκος της καμπύλης ζήτησης.

• Ο συντελεστής διεύθυνσης της γραμμικής συνάρτησης ζήτησης ($Q_D = \alpha + \beta P$) είναι το κλάσμα $\Delta Q / \Delta P = \beta$, $\beta < 0$.

• **Τύπος ελαστικότητας γραμμικής συνάρτησης ζήτησης για κάθε σημείο (P_1, Q_1) :** $E_D = \% \text{μεταβολή } Q / \% \text{μεταβολή } P = \% \Delta Q / \% \Delta P = (\Delta Q / Q_1) * 100 / (\Delta P / P_1) * 100 \Rightarrow E_D = (\Delta Q / \Delta P) * P_1 / Q_1 = \beta * P_1 / Q_1$, $\beta < 0$

• **Ελαστικότητα ζήτησης ισοσκελούς υπερβολής:** είναι πάντα -1 σε όλο το μήκος της καμπύλης

• Η παραπάνω ελαστικότητα λέγεται σημείου. Επίσης υπάρχει και η ελαστικότητα ανάμεσα σε δύο σημεία, η οποία λέγεται τοξοειδής ελαστικότητα:

$$E_{DAB} = (\Delta Q / \Delta P) \cdot \{(P_A + P_B) / (Q_A + Q_B)\}$$

• Όταν θέλω να χαρακτηρίσω την ζήτηση ενός αγαθού, η ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή μπαίνει σε απόλυτη τιμή:

$|E_D| > 1$, ελαστική ζήτηση (οι καταναλωτές αντιδρούν πάρα πολύ σε μια μεταβολή της τιμής)

$|E_D| < 1$, ανελαστική ζήτηση (οι καταναλωτές αντιδρούν πολύ λίγο σε μια μεταβολή της τιμής)

• Αν $|E_D| = 1$, η ζήτηση είναι οι καταναλωτές αντιδρούν το ίδιο σε μια μεταβολή της τιμής

• Όταν η καμπύλη ζήτησης είναι μια **ευθεία κάθετη στον άξονα των ποσοτήτων** τότε η ζήτηση είναι **πλήρως ανελαστική** και η ελαστικότητα είναι ίση με το 0

• Όταν η καμπύλη ζήτησης είναι **μια ευθεία παράλληλη στον άξονα των ποσοτήτων** τότε η ζήτηση είναι **πλήρως ελαστική** και η ελαστικότητα είναι άπειρη

- Σε μια καμπύλη ζήτησης που είναι ευθεία γραμμή η ελαστικότητα μεταβάλλεται σε όλο το μήκος της. Στο μέσο M της ευθείας η ελαστικότητα είναι σε απόλυτη τιμή ίση με την μονάδα. Στο τμήμα MA η ελαστικότητα αυξάνεται σε απόλυτη τιμή καθώς κινούμαστε προς το A και στο σημείο A η ελαστικότητα γίνεται άπειρη. Στο τμήμα MB η ελαστικότητα μειώνεται σε απόλυτη τιμή καθώς κινούμαστε προς το B και στο σημείο B η ελαστικότητα γίνεται 0
- **Συνολική Δαπάνη καταναλωτών:** Η συνολική δαπάνη των καταναλωτών όταν ζητούν μια ποσότητα Q_1 στην τιμή P_1 είναι το γινόμενο $P_1 \cdot Q_1$. αυτό το γινόμενο ισούται ταυτόχρονα και με τα συνολικά έσοδα των παραγωγών από την παραγωγή και τη διάθεση του αγαθού. Γραφικά είναι το εμβαδόν του ορθογωνίου OP_1AQ_1
- **Σχέση ελαστικότητας και συνολικής δαπάνης:**

$$E_D > 1 : \% \Delta Q > \% \Delta P \quad \text{Έτσι} \left\{ \begin{array}{l} P \uparrow \Rightarrow \Sigma \Delta \downarrow \\ P \downarrow \Rightarrow \Sigma \Delta \uparrow \end{array} \right.$$

$$E_D < 1 : \% \Delta Q < \% \Delta P \quad \text{Έτσι} \left\{ \begin{array}{l} P \uparrow \Rightarrow \Sigma \Delta \uparrow \\ P \downarrow \Rightarrow \Sigma \Delta \downarrow \end{array} \right.$$

$$E_D = 1 : \% \Delta Q = \% \Delta P \quad \text{Έτσι η } \Sigma \Delta \text{ παραμένει αμετάβλητη}$$

$$E_D = 0 : \text{η } \Sigma \Delta \text{ εξαρτάται μόνο από την τιμή} \quad \text{Έτσι} \left\{ \begin{array}{l} P \uparrow \Rightarrow \Sigma \Delta \uparrow \\ P \downarrow \Rightarrow \Sigma \Delta \downarrow \end{array} \right.$$

$$|E_D| \rightarrow \infty : \text{η } \Sigma \Delta \text{ εξαρτάται μόνο από την ποσότητα} \quad \text{Έτσι} \left\{ \begin{array}{l} Q \uparrow \Rightarrow \Sigma \Delta \uparrow \\ Q \downarrow \Rightarrow \Sigma \Delta \downarrow \end{array} \right.$$

$ E_D $	P	Q	Συνολική Δαπάνη
> 1	αυξάνεται	μειώνεται	μειώνεται
< 1	αυξάνεται	μειώνεται	αυξάνεται
$= 1$	αυξάνεται	μειώνεται	σταθερή
> 1	μειώνεται	αυξάνεται	αυξάνεται
< 1	μειώνεται	αυξάνεται	μειώνεται
$= 1$	μειώνεται	αυξάνεται	σταθερή

- Οι επιχειρήσεις θέλουν να γνωρίζουν την ελαστικότητα γιατί μπορούν να διαπιστώσουν αν μια αύξηση της τιμής θα αυξήσει η θα μειώσει τα έσοδα τους, που είναι η συνολική δαπάνη των καταναλωτών.

- Το κράτος θέλει να γνωρίζει την ελαστικότητα ώστε να αποφασίσει αν θα επιβάλει φορολογία χωρίς να μειωθούν τα έσοδα του ή το πόσο θα μειωθεί η ζητούμενη ποσότητα από την επιβολή φόρου ή αν έχει τη δυνατότητα παρέμβασης ορίζοντας τιμές για ένα αγαθό
- Ελαστικότητα ζήτησης μπορώ να υπολογίσω ως προς οποιοδήποτε προσδιοριστικό παράγοντα ζήτησης.
- **Εισοδηματική ελαστικότητα:** Η εισοδηματική ελαστικότητα είναι ο λόγος της ποσοστιαίας μεταβολής της ζητούμενης ποσότητας προς την ποσοστιαία μεταβολή του εισοδήματος, όταν οι άλλοι προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης είναι σταθεροί. Εκφράζει την αντίδραση των καταναλωτών στην μεταβολή του εισοδήματος τους (Y).
- **Τύπος εισοδηματικής ελαστικότητας:** $E_Y = \% \text{μεταβολή } Q / \% \text{μεταβολή } Y = \% \Delta Q / \% \Delta Y = (\Delta Q / Q_1) * 100 / (\Delta Y / Y_1) * 100 \Rightarrow E_Y = (\Delta Q / \Delta Y) * P_1 / Y_1$
- **Επεξήγηση εισοδηματικής ελαστικότητας:** Έστω η εισοδηματική ελαστικότητα είναι ίση με 2,7 (καθαρός αριθμός) αυτό σημαίνει ότι αν αυξηθεί το εισόδημα κατά 1% η ζητούμενη ποσότητα θα αυξηθεί κατά 2,7%.
- Αν $E_Y > 0$, τότε όταν το εισόδημα των καταναλωτών αυξάνεται, αυξάνεται και η ζήτηση για το αγαθό αυτό. **Το αγαθό αυτό λέγεται κανονικό.**
- Αν $E_Y < 0$, τότε όταν το εισόδημα των καταναλωτών αυξάνεται, μειώνεται και η ζήτηση για το αγαθό αυτό. **Το αγαθό αυτό λέγεται κατώτερο.**
- Για να ισχύει ο τύπος της ελαστικότητας ζήτησης ως προς την τιμή θα πρέπει οι 5 προσδιοριστικοί παράγοντες ζήτησης να είναι σταθεροί. Έτσι, αν σε μια άσκηση δίνονται εκτός από τιμή και ποσότητα και κάποιος ή κάποιιοι από τους προσδιοριστικούς παράγοντες ζήτησης, E_D μπορώ να υπολογίσω εκεί που οι άλλοι παράγοντες μένουν σταθεροί. Ακριβώς το ίδιο συμβαίνει και με την εισοδηματική ελαστικότητα.
- Για να υπάρχει μια καμπύλη ζήτησης θα πρέπει όλοι οι προσδιοριστικοί παράγοντες ζήτησης να είναι σταθεροί. Έτσι, αν σε μια άσκηση δίνονται P , Q , Y θα έχω τόσες καμπύλες ζήτησης όσα επίπεδα εισοδήματος μου δίνονται

2.1. Ερωτήσεις Θεωρίας

1. Να δώσετε τους ορισμούς των υποκατάστατων και των συμπληρωματικών αγαθών και να εξηγήσετε με τη βοήθεια διαγραμμάτων πώς η αύξηση της τιμής ενός αγαθού επηρεάζει τη ζήτηση ενός υποκατάστατου αγαθού, καθώς και πώς ενός συμπληρωματικού αγαθού.
2. Να περιγράψετε τους παρακάτω βασικούς προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης ενός αγαθού που αφορούν: τις προτιμήσεις των καταναλωτών, το εισόδημα των καταναλωτών, τις προσδοκίες και

τις προβλέψεις των καταναλωτών σχετικά με τη μελλοντική εξέλιξη των τιμών και του εισοδήματός τους.

3. Αφού σχεδιάσετε τα σχετικά διαγράμματα, να εξηγήσετε τι θα συμβεί στη ζήτηση της ζάχαρης, αν αυξηθεί η τιμή του καφέ, όταν οι λοιποί προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης παραμένουν σταθεροί (*ceteris paribus*). **(Η ζάχαρη και ο καφές θεωρούνται συμπληρωματικά αγαθά).**
4. Παρατηρείται αύξηση της τιμής του καφέ στην αγορά χωρίς να μεταβληθεί η ζήτησή του. Να εξηγήσετε και να δείξετε διαγραμματικά ποιες θα είναι οι επιπτώσεις από την εν λόγω αύξηση της τιμής του καφέ:
 - α) Στη ζήτηση του κακάο.
 - β) Στη ζήτηση της ζάχαρης.
5. Να αναπτύξετε το νόμο της ζήτησης.
6. Με τη βοήθεια των σχετικών διαγραμμάτων που θα σχεδιάσετε, να περιγράψετε πώς η αύξηση της τιμής του μοσχαρίσιου κρέατος επηρεάζει τη ζήτηση του χοιρινού κρέατος.
7. Να εξηγήσετε πώς οι μεταβολές στο μέγεθος του εισοδήματος των καταναλωτών επιδρούν στη ζήτηση των αγαθών.
8. Να αναφέρετε ονομαστικά τους βασικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες της ζήτησης.
9. Υποθέτουμε ότι για ένα **κατώτερο αγαθό** παρατηρείται αύξηση στην τιμή του. Ταυτόχρονα παρατηρείται αύξηση στο εισόδημα του καταναλωτή. Να εξηγήσετε πώς θα αντιδράσει ο καταναλωτής και να το δείξετε με διάγραμμα.
10. Ποια συμπεριφορά του καταναλωτή χαρακτηρίζεται ως ορθολογική και πότε ένας ορθολογικός καταναλωτής βρίσκεται σε ισορροπία;
11. Ποια είναι η επιδίωξη του καταναλωτή και ποιοι παράγοντες την περιορίζουν σε μια δεδομένη χρονική περίοδο;
12. Πώς επηρεάζουν τη ζήτηση οι προσδοκίες και οι προβλέψεις των καταναλωτών σχετικά με την μελλοντική εξέλιξη
 - α) των τιμών
 - β) του εισοδήματός τους.
13. Παρατηρείται αύξηση της τιμής του καφέ στην αγορά. Να εξηγήσετε και να δείξετε διαγραμματικά ποιες θα είναι οι επιπτώσεις από την εν λόγω αύξηση της τιμής του καφέ:
 - α) Στην κατανάλωση του καφέ.
 - β) Στην κατανάλωση της ζάχαρης.
 - γ) Στην κατανάλωση του τσαγιού.

14. Ποια αγαθά λέγονται συνήθως αγαθά του φτωχού και πώς μεταβάλλεται η ζήτηση τους όταν αυξάνεται ή όταν μειώνεται το εισόδημα των καταναλωτών;
15. Ποιες ειδικές περιπτώσεις ελαστικότητας ζήτησης γνωρίζετε και ποια είναι η μορφή της καμπύλης ζήτησης σε κάθε περίπτωση;
16. Ποια είναι η μορφή της καμπύλης ζήτησης αγαθών που παρουσιάζουν πλήρως ανελαστική και πλήρως ελαστική ζήτηση;
17. Έστω ότι ένα αγαθό έχει ελαστική ζήτηση. Πως πρέπει να μεταβληθεί η τιμή του αγαθού για να αυξηθεί η συνολική δαπάνη των καταναλωτών;
18. Ποια είναι η σχέση μεταξύ συνολικής δαπάνης και ελαστικότητας ζήτησης;
19. Τι είναι η εισοδηματική ελαστικότητα, γιατί είναι έννοια θετική και ποια η χρησιμότητα της;
20. Να εξηγήσετε με τη βοήθεια των κατάλληλων διαγραμμάτων την περίπτωση της μεταβολής μόνο της ζητούμενης ποσότητας, καθώς και την περίπτωση της μεταβολής μόνο της ζήτησης ενός αγαθού.
21. Να δώσετε τους ορισμούς των υποκατάστατων και συμπληρωματικών αγαθών.

-
-

• **ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΝΙΚΟΣ Χ. ΤΖΟΥΜΑΚΑΣ**
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ